

Verden til venstre

Taler

Audun Lysbakken

Dato

24 mars 2007

Sted

Gardermoen

Omstendigheter

SVs landsmøte

- 1 (Med forbehold om forkorting i muntlig framførelse)

Hjertet banker på venstre side. Helt siden republikanerne satte seg til venstre i stenderforsamlingen i Versailles har dette vært siden til de utålmodige, til de som
5 har våget å kjempe for en bedre verden.

Det har vært framskrittets side. Siden til demokratiet, folkeopplysningen, kvinnefrigjøringen, avkolonialiseringen og velferdsstaten. Bak oss har vi stemmerettskampen. Åttetimersdagen.

10

Folkeskolen. Folketrygden. Kampen mot fascisme, imperialismen og apartheid. Og jammen snart barnehagereformen også.

Hva har vi foran oss?

15

Verden til venstre. Det er navnet vi har gitt idédebatten som skal utfordre norsk venstreside til å diskutere hva som er våre grunnleggende politiske prosjekter for tiårene som kommer.

- 20 Verden til venstre settes i gang på SVs landsmøte i dag, og skal vare i halvannet år framover, med en stor nasjonal konferanse neste år som høydepunkt. Det er naturlig at det er SV som tar et slikt initiativ. Det er vår bevegelse som har akslet ledertrøyen i venstresidens idédebatt, helt siden Orienterings tid. Det er en rolle som også vi har forsømt, i en tid der politikkenes dagsorden stadig oftere settes av
25 medienes jag etter kjappe løsninger og korte horisonter.

Gjennom Verden til venstre vil vi invitere SV sine medlemmer og sympatisører,

og alle andre som brenner for venstresiden, til en dypere debatt om hvem vi er,
30 hvor vi står, og hvor vi skal. Om hvordan vi skal skape en venstreside som kan
være bærer av håp, kamper og framtidsdrømmer for enda flere mennesker enn i
dag. Om hva sosialisme skal bety i vår tid.

Vi står ved et politisk veiskille, både internasjonalt og i Norge. Ideer som har
35 vært dominerende i årene etter den kalde krigen står for fall. Kristin påpekte i sin
tale på torsdag noen viktige saker der høyresiden har tatt feil. Den har gjort feil
som gjør at den står med begge beina i en politisk krise.

Høyresiden har tatt feil i vår tids tre mest grunnleggende spørsmål:

40

Høyresiden tok feil om den USA-ledede verdensordenen. De trodde at de
kunne lene seg på USAs rolle som verdens eneste supermakt, og gjennom USAs
økonomiske og militære muskler skape en verden hvor alt fra politiske systemer
til kontroll med ressurser var i tråd med interessene til pengemakten i Vesten.

45 De trodde at veien til fred og demokrati gikk gjennom amerikansk våpenmakt.
De var alle, fra George Bush til Jan Petersen, villig til å sette FN og det
internasjonale samfunnet til side for å få det til.

De tok feil. Vi sto alene i Stortinget om klar motstand mot Irak-krigen, men
50 sammen med det store flertallet av det norske folk da 60 000 mennesker
demonstrerte på Youngstorget 15. februar 2003.

Vi fikk rett. USAs invasjon av Irak har utviklet seg til en politisk, militær og
humanitær katastrofe som vil forandre verden. Det ufattelige resultatet er et
55 land og en region i kaos, hundretusener av døde og to millioner flyktninger.
Resultatet er en verden hvor USAs rolle som politisk supermakt har mistet sin
legitimitet, hvor USAs militærmakt har vist sine begrensninger og hvor
internasjonal politikk derfor vil være en annen og mer uforutsigbar enn før.

60 Høyresiden tok feil om klimaendringene. Deler av høyresiden har fornektet at
klimaendringene er menneskeskapte, resten har sørget for å sette miljøspørsmål
så langt som mulig ned på sin politiske dagsorden. Etter at FNs klimapanel la
fram sin siste rapport står disse virkelighetsfornekterne nakne tilbake.

65 Høyresiden har ingen troverdighet i møte med dette problemet som de
bestandig har bagatellisert, og alltid underordnet de mektige pengeinteressene

som de er alliert med. Vi, derimot, har snakket om klima også når det ikke var populært. Jo høyere klimaet kommer på dagsorden, jo vanskeligere vil det bli for høyrekreftene å komme på offensiven. Og forsøkene på å ta klima på alvor viser jo med all ønskelig tydelighet at høyresiden mangler trening. FrP er fortsatt mot Kyoto-avtalen, men Siv Jensen viser sitt klimaansvar ved å protestere mot at det er så mye papp rundt Grandiosaen hun kjøper! Ikke akkurat full pakke i klimapolitikken.

Høyresiden tok feil om markedsliberalismen. For få år siden trodde nesten alle at vi var gått inn i en helt ny økonomi, der avansert teknologi, økt handel og nedbygging av grenser ville føre til evig vekst og velstand. Gjennom global frihandel skulle de fattige delene av verden bli del av nye markeder som ville innlemme dem i rikdommen i nord. Også her hjemme ble privatisering og markedsretting moderne, helt til Bondevik ble sendt ut av regjeringskontorene i 2005.

En mer ustabil økonomi og større klasseskiller er nyliberalismens fasit over store deler av verden. Og i de fleste av verdens fattige land har veksten uteblitt, det er i land som Kina og India, land med muskler til ikke å underlegge seg diktat fra USA, Europa, Pengefondet og Verdensbanken, at vi i dag ser framgang i kampen mot fattigdom. Opinionen i land etter land, verdensdel etter verdensdel snur seg mot markedsfundamentalismen.

I Norge er det nå venstresiden som har folket med seg når vi vil ha mer styring med økonomien, en aktiv næringspolitikk og styrke de offentlige felleskapsløsningene. Mens privatisering var moderne tankegods for ti år siden viser tallene i dag noe helt annet. I en meningsmåling fra 2005 mente seks av ti nordmenn at det i dag er mindre politisk styring og felleskapsløsninger i Norge enn 30 år tidligere. Syv av ti mener at det er en uheldig utvikling.

Derfor har vi fått vår rød-grønne regjering. Og vi er ikke aleine om framgangen. I Italia kastet venstresiden Berlusconi i fjor, og i Nederland har vår gjest Jan Marijnissen gjort sitt parti til et av landets største. Vi ser nå at det vokser fram sterke sosiale bevegelser i sør som krever retten til en annen utviklingsmodell for sine land, vi har fått sosialistiske regjeringer i Sør-Amerika og en allianse av u-land som ikke lenger vil ta diktat fra USA og EU i internasjonale handelsforhandlinger.

Nyliberalismen har gått tom for damp! Høyresiden skjønner det, og prøver å heise falske flagg. I dag snakker Høyre om velferd, og slagordet "Mer igjen for pengene" er lagt nederst i skuffen.

110

Men hva kommer etter nyliberalismen? Det er jo også mørke skyer på horisonten i vår tid.

115

Fundamentalister bruker det idémessige tomrommet som har oppstått til å komme på offensiven. I dag kan irrasjonelle og sjåvinistiske ideer igjen få oppslutning, enten de kommer i form av radikale islamister, USAs kristenkonservervative eller den fordomsfulle paranoiaen og konspirasjonsteoriene til Carl I Hagen, Siv Jensen og Hallgrim Berg.

120

Men finnes det også en nysosialisme? En som ikke vil erstatte kapitalens globalisering med nasjonalisme og fremmedfrykt, men som vil en globalisering av solidaritet og samarbeid? Et politisk prosjekt for den radikale venstresiden som kan begeistre og mobilisere moderne mennesker? Det er det vi skal lete etter.

125

Midt på 90-tallet hadde vårt finske søsterparti en debatt lik den vi skal ha nå. I den lanserte Jan Otto Anderson begrepet «Det tredje venstre».

130

Det første venstre var det liberale som vokste fram gjennom den franske revolusjonen. De gjorde opprør mot kongemakt og adel, tok de første steg mot demokrati og erklærte at alle mennesker hadde ukrenkelige rettigheter. Men ofte begrenset dette demokratiet seg til de som hadde eiendom. Og det anerkjente ikke sosiale rettigheter.

135

Det andre venstre var det sosialdemokratiske og kommunistiske venstre i forrige århundre. Det kjempet for sosial rettferdighet, for arbeid og velferd. Men samtidig glemte store deler av venstresiden sine egne demokratiske røtter, og knyttet seg til en hierarkisk og statsstyrt form for forandring som etterlot liten plass til individet.

140

Det første venstre fornektet altfor ofte rettferdigheten, og så ikke at demokratiet aldri kan bli virkelig uten at ressursene er fordelt på en måte som gir like muligheter for alle. Det andre venstre fornektet altfor ofte demokratiet, og så ikke at rettferdigheten aldri kan bli virkelig uten at makten er fordelt på en

måte som gir like muligheter for alle.

Det tredje venstre er fortsettelsen og sammensmeltingen av de to første. Det bærer med seg det beste av både den sosialistiske og liberale arven, samtidig som
150 den må bevege seg forbi deres begrensninger og lære av deres feil. For det tredje venstre kan ikke kampen for demokratiske og sosiale rettigheter skilles fra hverandre.

Et sånt sosialistisk og liberalt alternativ er det SV skal være i norsk politikk.
155 Sosialistisk fordi kapitalismens konsentrasjon av penger og makt på få hender alltid vil stå i motsetning til en demokratisk grunnidé om at alle skal ha avgjørende makt over egne liv. Sosialismen søker derfor å utvide og fordype demokratiet, forbi de begrensningene både markedsliberalismen og kapitalismens maktforhold setter for oss. Politikk er det muliges kunst. Men
160 radikal politikk er også å søke å utvide grensene for hva som er mulig, å strekke oss etter sånt som før har vært umulig. "Ingenting er umulig - det er bare litt vanskeligere enn alt det andre" (sitat Tor-Åge Bringsværd, fra "Den store fargeslukeren").

165 Et sosialistisk prosjekt handler om å øke politikken og folkestyrets makt over samfunnsutviklingen, på bekostning av markedets og kapitalens makt. I en meningsmåling i 2003 erklarte 51 prosent av Oslos befolkning seg som sosialister eller sosialdemokrater. Det er også uttrykk for en bevegelse i samfunnet vårt. Etter mange år med fokus på individualisme og selvrealisering,
170 innser stadig flere at nettopp det er avhengig av sterke felleskap. Vi vil i årene som kommer få se et økende ønske om mer samfunn, mer kollektiv. Ikke fordi folk blir mindre opptatt av individuell frihet, men fordi sammenhengen mellom de to er blitt åpenbar. Raknende felleskap skaper mer trygghet og færre muligheter for individet.

175 Det forrige århundres sosialisme handlet om brød og strøm og arbeid. Kampen for rettferdighet vil være en bærebjelke også i den nye. Men den må også handle om noe mer. Om å tilby moderne mennesker det de fortsatt mangler, nemlig mer makt over arbeidsplassen sin, over politikken, over tjenestene folk er
180 avhengige av og over lokalsamfunnet sitt.

Det må handle om at alle skal kunne reise seg i sin fulle lengde. Dit er det langt, også i vårt velstandssamfunn.

185 Liberale må vi være fordi det i dag er venstresiden som står i spissen i kampen
for liberale verdier. Det gjelder i kampen for kvinnefrigjøring og for like
rettigheter for homofile. Det er vi som er de mest prinsippfaste forsvarere av det
flerkulturelle samfunnet, og kjemper for en liberal flyktning- og
190 innvandringspolitikk. Av samme grunn er det tredje venstre konsekvent i sitt
forsvar for trosfrihet og sin motstand mot religiøs fundamentalisme, også når
den ikke kommer fra muslimer eller andre som snakker gebrokkent.

Høyresiden er i ferd med å forlate det liberale. På sitt beste har den liberale
195 høyresiden vært prinsippfast opptatt av å beskytte individet mot statlige inngrep
i politiske rettigheter og privatliv. Den som nå vokser fram er ikke det.
Høyresiden har over hele Europa gått i bresjen for å innføre de nye terrorlovene,
og har ingen innvendinger mot det nye overvåkingssamfunnet der alle våre spor
kan registreres.

200

Etter 11. september 2001 har de partiene som kaller seg liberale gått i spissen for
innskrenkninger i de borgerrettigheter de selv var med på å kjempe fram. Det er
den sosialistiske venstresiden som har stått for motstanden. Det er ikke tilfeldig
at det var en justisminister fra Venstre som fremmet både den norske
205 terrorloven og forslaget om økt bruk av romavlytting, og at vi i SV var aleine om
å stemme mot.

Her hjemme leder Siv Jensen landets suverent største høyreparti. Hun er kanskje
liberalist, men hun er jammen ikke særlig liberal.

210

Vår tids fremste verdikamp er den som foregår mellom oss og
Fremskrittspartiet. De vil gi staten nye maktmidler til å gripe inn i den enkeltes
liv. Mer overvåking og mindre rettssikkerhet går igjen i Siv Jensen sine forslag til
tiltak mot "terrorfaren" i Norge.

215

Stat og politi skal få vide fullmakter til å overvåke og granske innbyggerne. En
gjennomsnittlig londoner fotograferes nesten 300 ganger i døgnet. Sånn vil Frp
ha det i Norge også. I et intervju med Dagbladet forteller Jan Arild Ellingsen i
Frp at "De eneste som har problemer med kameraer på busser og tog, er Georg
220 Apenes og hans kumpaner". Vel, Apenes kan regne med meg blant sine
"kumpaner".

225 Timingen for verden til venstre er ikke tilfeldig. Nettopp nå som vi er regjeringsparti har vi bruk for en sånn debatt. For det første fordi vi nå hver dag viser at en annen kurs er mulig i Norge. Vi er et parti som både kan gjøre kompromisser og skape resultater på kort sikt, og som samtidig vil lenger. Vi kan kompromisse på alt, vi. Unntatt retningen. Og for å finne den retningen må et parti ha en levende debatt om hvor det skal, noen år og noen tiår fram i tid.

230

Vi viser nå at nyliberalismen kan stanses. Vår regjering har satt stopp for privatiseringspolitikken, for skattelettene og for den ukritiske diltningen etter USA ute i verden. Vi har tatt de første stegene i en ny retning. Hva er da mer naturlig enn at vi inviterer til diskusjon om hvor ferden skal gå videre?

235

Denne ideologidebatten skal ikke bli en åndsfjern debatt om paradiser og utopier, en sånn som venstresiden har hatt altfor mange av og som har handlet mer om teologi enn om politikk. Vi skal ikke lage ferdige drømmesamfunn på tegnebrettene våre. Likevel må vi ha mål. Sosialisme er noe mer enn et sett verdier. Det er konkrete alternativer til markeds- og kapitalmakt. Veien er ikke målet. Tvert imot må vi vite noe om hva målet er for å finne rett vei.

240

Idédebatten skal være et kompass som kan gi oss inspirasjon og retning i alle de politiske beslutninger og kamper vi står oppe i i hverdagen, enten det er i regjering, i kommunestyret eller i arbeidet med den lokale solidaritetsaksjonen.

245

Verden til venstre settes altså i gang her på landsmøtet med de verkstedene som begynner nå etter denne innledningen. Her kan dere få delta i en første runde debatter som forhåpentligvis vil gi mersmak. Neste steg er å ta debatten ut i lagene, og jeg vil utfordre alle lokallag til å peke ut en ansvarlig for idédebatten og sørge for at det blir arrangert innledninger og debatter lokalt.

250

Fra partiet sentralt vil vi invitere ulike stemmer til å bidra til artikkelsamlinger, på nett og i pamfletter, og vi vil lage en foredragsbank som lagene kan dra nytte av. Og vi tar sikte på å ha en nasjonal konferanse for SVere fra hele landet tidlig i 2008.

255

Etter denne debattfasen skal vi sette ned en programkomité som skal jobbe fram utkast til et nytt prinsippprogram. Det nåværende er fra 1995. Nå skal ikke jeg forkaste programmet, det blir ofte bråk av sånt i SV. Det står mye bra i det også. Men la meg slå fast noe som jeg tror er ukontroversielt; det har skjedd mye siden 1995. Vi kan diskutere om programmet er utdatert, men det er uansett ikke

260

oppdatert. Derfor må det lages et nytt.

- 265 Hvilke tema skal vi så diskutere? Landsstyret har vedtatt ni tema som skal fungere som stolper for debatten, og alle møter og artikler knyttet til debatten vil høre til en av disse ni overskriftene:

- 270 Vi skal ta den nye klimadebatten. Kan ny teknologi løse miljøproblemene, eller må det systemskifte til? Finnes det en økonomisk modell som gjør det mulig med en bærekraftig vekst? En som kan skape utvikling men likevel bryte med kapitalismens ekspansjonstvang, den som både sprenger økologiens grenser og stadig presser på for å gjøre nye deler av samfunnet om til varer i et marked?

- 275 Hva er en sosialistisk økonomisk politikk for framtiden? Hvilke deler av samfunnet mener vi det er fornuftig å styre etter markedsprinsipper, og hvor tror vi på sterkere politisk styring? Hva vil vi for eksempel med strøm- og boligmarkedet? Og hva skal være vår politikk for eierskap? Hva bør det offentlige eie? Finnes det mer demokratiske former for eierskap som vi kan
280 utvikle til en viktig del av en moderne sosialisme, som samvirke og bedrifter styrt av de ansatte?

- Og hvordan kan vi utvide og fordype demokratiet? Ønsker vi et mer deltakende og direkte demokrati? Eller handler demokratikampen først og fremst om å
285 overføre makt til det tradisjonelle representative systemet?

- Idédebatten må også handle om å utvikle forståelsen av vårt eget samfunn. Bare gjennom å kjenne det vi har, kan vi mene noe fornuftig om hva vi vil ha i framtiden. Hva slags classesamfunn er under utvikling under den nye
290 tjenestekapitalismen, og hva har det å si for strategien til venstresiden? Hva slags sosiale krefter og allianser blir mulige og hva slags politiske svar trengs?

- Det flerkulturelle Norge skal vi ta opp til debatt. Hva slags innvandringspolitikk mener vi er prinsipielt riktig i en verden med så enorme forskjeller? Hvordan
295 unngå utviklingen av en ny etnisk underklasse, og større sosiale skiller i Norge som følge av innvandring? Og hvordan skal vi klare balansegangen mellom å være en prinsippfast forkjemper for det flerkulturelle samfunnet, og samtidig en kompromissløs kritiker av patriarkalske tradisjoner, religiøs fundamentalisme og kvinneundertrykking i alle deler av den norske befolkningen?

SV erklærte seg i 2001 som Norges første feministiske parti. Det er vårt tredje bein, ved siden av det sosialistiske og det grønne. I det ligger at vi erkjenner at kjønn er en viktig faktor for fordelingen av makt i dette samfunnet. Men greier vi å la dette perspektivet være til stede i alle sider av vår politikk, eller blir kvinne- og kjønsspørsmål fortsatt bare et eget saksfelt? Et feministisk parti må se med kjønnspektiv på hele sin politikk, fra samferdsel til skattepolitikken. Hvilke konsekvenser vil det få?

310 Hva slags ny verden er det som vokser fram, nå etter Irak-krigen? I en verden med flere stormakter og nye motsetninger, hvordan skal lille Norge opptre, som et land med store ressurser, klemmt inn mellom ulike stormakter? Hva har det å si for vår sikkerhetspolitikk, for vår tilnærming til nordområdene, og for hva slags rolle vi skal spille ute i verden?

315 Og hvordan skal et sosialistisk parti forandre samfunnet? Hvem kan forandre, hvem er de gruppene i samfunnet vi kan mobilisere for endring? Hvordan skal vi jobbe politisk for forandring?

320 Vi skal bruke idédebatten som et første steg i gjenreisingen av skoleringsarbeidet i partiet, derfor er dette også et partibyggende prosjekt.

Men vår utfordring går til flere enn oss selv. Den går til folk i de andre partiene på sentrumvenstresiden. Det er på tide at vi får en politisk debatt som er i stand til å skue lenger enn neste ukes telefonspørsmål i Holmgang. Det handler om å ta vår egen tid på alvor, å sørge for at politikken handler om de store spørsmålene. SV skal gå først, men vi vil ha andre med oss.

330 Det er en utfordring til bevegelsene rundt oss. Til fagbevegelsen, freds- og miljøbevegelsen. Om å bevege seg fra en debatt om hva vi er mot, til en debatt om hva vi er for.

335 Og det er en utfordring til de intellektuelle. Vår tid preges av intellektuell feighet. Altfor mange sitter fast på kontorene sine på universiteter, eller frykter for salgstallene sine, og vokter seg vel for å mene noe kontroversielt. Alt for mange er redde for å ta politisk stilling. Kom ut av hulene deres, og kom ned fra elfenbeinstårnene! Ha mot til å mene noe om hvordan framtidens venstreside skal se ut.

En annen verden er blitt mulig. Det er ikke sikkert verden blir bedre, men vi vet at den kan. Det er nok for oss. Det er verdt å kjempe for.

345 En kveld for et par år siden satt jeg i en idrettshall i Porto Alegre i Brasil, i kvelende luft en kjempevarm kveld sammen med noen tusen andre som det egentlig ikke var plass til der inne. Vi satt helt stille og lyttet til Arundhati Roy, hun som har fylt norske bokklubbhjem med romaner som Guden for små ting, men som også er forfatter av flammende kampskrift mot urettferdigheten i hjemlandet India, og har stått i spissen for kampen mot store selskapers
350 utnyttelse av billig indisk arbeidskraft og patenter på indiske bønders såkorn. Hun sa:

«Storselskapenes revolusjon vil kollapse hvis vi nekter å kjøpe det de selger - ideene deres, deres versjon av historien, krigene deres, våpnene deres, deres
355 forestilling om uunngåelighet. Husk dette: Vi er mange og de er få. De trenger oss mer enn vi trenger dem. En annen verden er ikke bare mulig; hun er på vei. På en stille dag kan jeg høre henne puste.»

360 De pustene skal også vi lytte etter, de eksemplene skal vi se etter. Ikke for å bygge falske fyrtårn, men for å omsette de til ideer og praktisk politikk som vi kan foreslå og kjempe for rundt om i små og store norske samfunn. Som vi kan skape entusiasme og tro rundt. Ideer som legger et grunnlag som vi kan bygge dette partiet enda stadig sterkere på.

365 Et prosjekt for 2009 og 2029 og forbi.

Takk skal dere ha!

370 **Kilde**
<http://www.sv.no/partiet/landsmotet/innledninger/lysbakkenlm-tale.pdf>

Emner
Demokrati, Innenriks, Landsmøtetale, Miljø, Partipolitikk, Sosialisme, Utenrikspolitikk, Økonomi

URI
375 <https://www.virksommeord.no/tale/verden-til-venstre>